

A „Vasárnapi Ujság“ hetenként egyszer egy nagy negyedréti iven jelenik meg. postai úton a „Politikai Ujdonságokkal“ együtt csupán csak 3 ft. pp. Az előfizetési
 — Előfizetési díj január—juniusig azaz : 6 hónapra Buda-Pesten házhoz küldve vagy díj a „Vasárnapi Ujság“ kiadó-hivatalához (egyetem-utca 4. sz.) bérmentve utasítandó.

Izabella királyné.

Életrajz.

Irta SZILÁGYI ISTVÁN.

(Vége.)

XXVI.

Mentül inkább terjedt a boldogtalan ország felett a török hatalom, egymásután foglalyán a dühös had Ferdinánd várait, magyar földön s Erdélyben : annál kegyetlenebbül gazdálkodtak a foglaló sereg vezérei. A dölyfös Castaldo, nem elég, hogy pénzt veretett hiúságában „*Transilvania capta*“ felirattal, a mivel csak a büszke nagyok önértetét sértette : katonáitól is elvonta a zsoldot, miáltal azokat lázadásra ingerlé, önmaga ellen is; mit azután csak nagy bajjal csendesíthetett le, 50-et kellvén felakasztatnia, hogy a rend vissza álljon. A széleken Tahi Ferencz, s Zaberdin Mátyás váradi püspök, nyakaztatás és jószágkobzásokkal rettenték a lakosságot a helyett, hogy urok elvéhez hiven, a sziveket igyekezének vala megnyerni az ügy számára. Szulejman is vaskövetkezetességgel ragaszkodva a Szapolyai háznak fogadott hitéhez, Ferdinánd minden ajánlatait az Izabellával tett kötés megerősítése iránt, állandóan visszautasította (1554), és semmiről hallani sem akart mind addig, mig a Szapolyai ház Erdélybe vissza nem állittatik. Im már a török fenyegetéseit beváltani készül; Báthori András vajda előre látólag hivatalát leteszi; Ferdinánd a segedelmet sürgetőknek kijelenti, hogy a németországi elfoglaltatások nem engedik bármi csekélységgel is járulnia az erdélyiek oltalmazásához. Most átlátta az ország, hogy önmegtartásáról önmagának kell gondoskodnia, s a marosvásárhelyi értekezletben (1555) komolyan kezde gondolkozni Izabella visszahívásáról. Egyelőre megállapodott abban, hogy ország fővezérnek Balassa Menyhértet elválasztja, s követeket nevez, egyet Lugosra Petrovicshoz, egyet Ferdinándhoz, amazt behívni, ezt a történekről tudósítani. A szelid lelkű Ferdinánd magatartását e dologban a történelem egyhangu méltánylással jegyezé fel : lemondott róla, igényeit tovább sürgetni. De mit kell mondani a hadvezérről, ki, közvetve bár, engedé, hogy ura szent ügye erre jusson? Castaldonak nem volt kedve, Martinuzzitól rablott kincseit embereire költeni; s azok egymásután hagyták oda zászlóikat. Azon 4000 spanyol is, saját közvetlen emberei, oda hagyván vezéroket, vissza szöktek Bécs felé, rablás és gyujtogatással adván mindenütt jelét menetelőknek. Az *embertelen* vezér csak hamar követte katonái példáját.

XXVII.

A vásárhelyi merész és elhatározott lélekkel tett lépést rohanva követték az események. Január 23. (1556) Balassa Tordán országgyűlést tart; ott ünnepélyesen kimondatik, melly szerint : tekintvén a másként kikerülhetlen végveszedelmet, az *Ország lemond Ferdinándról, magának új fejedelmet választ, János Zsigmondot*. Reá két hónapra, Petrovics elválasztatik királyi helytartónak, ki új fejedelem bejöveteléig, az ország ügyeit teljes hatalommal kormányozza. A behívásra kinevezett 300 személyű fényes követség, Kendi Ferenczcel élin, vele levén Szulejman küldötte is, aug. 8. volt szemben Izabellával Lembergben. September 23-án indult meg a királyné kíséretével Munkács felé. A két ország határánál Báthori István fogadta, az, ki később Lengyelország trónjára emeltetett, üdvözlővén Izabellát az egybesereglett nép nevében. A következő állomáson a budai basá követei, s a két Oláhország vajdái várakoztak rá, ragyogó diszserég, s számos főrangú bojároktól környezve. Diadalmenet volt ettől fogva az ut, mellyen átjövének. Huszton Máramaros hódolt s a város; a köz örömből csak a vár maradván ki, melly még mindig Ferdinándot uralta. Az erdélyi rendek és nemesség Petrovicscsal és Balassával élőkön Déésig jöttek ki; honnan az egyetemes tömeg üdv és szerencse kívánatai között oct. 22. szállott meg Izabella Kolozsvárban, vitetvén fejedelmi hintaja előtt Szulejman aranszinnel himzett veres lobogója. A bevonulást sz. Katalin napján követte a beiktató országgyűlés. Ünnepélyesen esküdt itt meg Izabella az ország szabadságai megtartására; a rendek pedig János Zsigmond teljes kora elértéig, 5 évre átadták a kormányt neki; feljogosítván öt javakat, hivatalokat, királyi hatalommal adományozni, magyaroknak és lengyeleknek (bár ez utóbbi nem épen jó szívvél); átadván egyszersmind királyi háztartására, mivel saját javai török kézen voltak, a fejevári püspöki javadalmakat. — Utána nem sokkal Fejevár, Szamosujvár s Huszt is megadva magokat Izabella vezéreinek, a Szapolyai ház kevés kivétellel ismét belépett azon földek birtokába, mellyek a királyné távozása előtt országához tartoztak, — s ekképen a *Magyarbirodalom kettészakadása teljesen bevégeztetett*.

XXVIII.

A visszaállított Izabellának Fejeváron ujan rendezett háztartása, az akkori európai fejedelmi udvarokkal egyszinvonalon állott, s az erdélyi rendek mindent megtönek, hogy az benn fényes, künn, az az idegen hatalmak előtt is azon fokát birhassa a tekintélynek, melly egy derék és gazdag ország fejedelmét joggal megilleti. Két országgyűlés, a fejevári 1557., s kolozsvári 1558. intézkedett arról; amaz a hazafiak közt viszály kiegyenlítése, ez, új jövedelem forrásokul a papi tized egy része s a harminczadok átadása által, hogy az állam és fejedelmi ház, erő mellett, a diszt se nélkülözze. S ha a királyné és Ferdinánd hadvezérei között adták is elő magokat olykor kisebbszerű, inkább személyes ellenszenvből származott csu-

tározások : azért az általánosán vett csendességet, a két udvar között komolyan fel nem zavarták. S így állván a dolgok, joggal hiheték Erdély s annak rendei, hogy immár minden bajaiknak vége van. De nem lön úgy.

Izabellának egész magyarhoni életfolyama a szenvedéseknek meg nem szünő iskolája volt; s ha természetesen látszik, hogy azok is segíték szívében a bizalmatlanság, a gyanu indulatait s a dacot kifejlődni : bizonyára az a hat év, melyet országán kívül, annyi nyomásnak kitéve, töltött, érlelte jellemét oly makacs szilárdná, s e makacsság tevő aztán, hozzá járulván a színlés kétértelmű művészete is, kormányá utósó éveit oly viharosokká. — Országá főbjeit, tanácsosait, minden kimutatott jó indulatok mellett sem hitte többé őszinte ragaszkodásuaknak, s mindenikben, egy egy Martinuzzit vélt boldogtalan előitélete lappangani. Lengyeleit vette legbelső barátaiul magához; azoknak hizelgett, azoknak tanácsai voltak előtte az egyedül jók, szinletlenek, minden más titkos ellensége. S ez idézte fel azon bajokat, mellyek végnapjait elkéséritek, kormányát hiveivel meggyűlölteték, sőt vérrel is undokíták.

XXIX.

Az elkéséredésből származott nemzeti visszahatás első nyilatkozata a Bebek Ferenczféle vállalkozásban mutatkozott. Nincs teljesen megállható alapja azon szemrehányásnak, melylyel némelly történet-írók, e tekintetben e férfit illetik; sőt minden körülmény oda utal, melly szerint csakugyan alakult, s már 1557-ben egy tekintélyes *nemzeti* párt, melly átlátván kárait a kormány kizárólagosan Izabella által kezeltetésének, a lengyel befolyás ellenében údokat kerese ennek megváltoztatására; mit abban hitt föltalálni, ha az az anyakirályné mellé, de nem kirekesztésével annak, egy magyar kormányzótársat állit. E tisztre Bebek Ferencz engedé magát kijelöltetni. Meg is jelent ő Konstantinápolyban; okai meghallgattattak, s az oláh vajda bizatott meg a tiszttel, őt hivatalába iktatni. — Hogy Izabella mindent megkísértett a félt társtól szabadulni : tudva van; de följegyezve az is, melly szerint, midőn a királyné a kinevezést megsemmisítette : nem minden álnokság nélküli ravaszsággal, mégis maga küldött Bebek elé követeket, kik kérjék hivatalát elfoglalni, s fogadni köszönetét haza és fia ügyében mutatott ezen gondoskodásáért. Bebek bizonyosan többet értett s tudott meg, mint mondva volt, s felhagyott a dologgal. Izabella nyugottnak mutatkozott : de megjegyezte magának Kendi Ferencz és Antal, Bebek, Balassa Menyhért, Csáki Mihály a kanczellár neveit, kiket egykor számadásra vonjon. Ezek közé teszi Forgács, az ősz Petrovics Pétert is, az állandó hűségü, hazáját szerető agg vitézt, ki egyedül birta még a szenvedélyeket féken tartani; de őt a halál october 13-án 70 éves korában elvevé, kárára bizonyosan azon ügynek, mellyet eddig oly önmegadással szolgált; de jókor magának, nehogy ő is egyik véres tárgya legyen a fekete hálátlanságnak. Tetemes javaiban örökösül a királynét hagyá.

XXX.

Az első kísérlet meghiusult, de a nemzeti párt nem, s nem annak reményei. A 17 éves ifju János Zsigmondra vetette mindenki szemét, s ennek a lomha udvari körből kiszabadításához, az országos dolgok folyamába leendő befolyásához esatolták az ügyek jobbra fordulását. — A körülmények kedvezni látszottak. II. Henrik francia király portai követe ura meghagyásából Erdélyen keresztül vevén utját Konstantinápolyba, üdvözlő tiszteledést tett Izabellánál királya nevében; ajánlvá egyszermind ezután is közbenjárását a török udvarnál. Viszonzásul a királyné Báthori Kristófot bocsátá Párisba, kivel tartott hosszas beszélgetésben, kellő ismeretet szerezvén magának Henrik Erdélyről, annak dolgairól, az ifju királyról, egyebek között azon ajánlattal is ereszté vissza azt, melly szerint, szövetségök s barátságuk állandósítása végett, hajlandó lenne az ifju királynak hugai egyikét nőül adni. Nem hallgatta kedvetlenül Izabella a követ előterjesztését; de midőn az ország rendei, élvén a kedvezőnek látszó pillanattal, sürgetni kezdék azonnal a királynét, hogy fiát bocsátná ki Váradra, engedne helyet és szavat immar a felnőtt ifjunak a polgári és katonai tanácsban s ez által nyisson utat annak, magát jövő hivatására képeznie, nehogy a folytonos gyámködés alatt tartással, valóban királyi hajlamai elpuhuljanak, felforrott a féltékeny anyában a harag; s nem egyebet akarván látni a jóindulatu sürgetésben, mint Martinuzzi ármányai felújítását : határozottan visszautasított mindent, barátságot, házasságot, alattvalói jóakarata hozzája közeledést. Hatalmának vélt

irigyeire kinyujtá boszuló kezeit, s az ellene, immost, tagadhatlanul összeszövetkezett Bebek Ferenczet, Kendi Ferenczet és Antalt, nem minden ösztönzése nélkül egyébiránt, lengyel és némelly magyar tanácsosainak, Gyula Fejérváron, 1558. sept. 1-je éjjelén, orgyilkos módon kivégeztette. Előterjesztette ugyan ez iránt a következő országgyűlésen okait : de mindezek az országnak iránta keserü elhídegülését meg nem gátolhaták. Mit midőn szomoruan kénytelen lett tapasztalni : még jobban elvonult udvara belsejébe, s magyar embernek alig lehetett hozzája férnie, most még inkább kegyelt lengyeleitől.

XXXI.

De a nyugtalanul töltött évek, 1559-ben, meghozták Izabellának is hervadása napjait, s kezdett elvégre dolgairól komolyabban elmélkedni. Megismerte igazságát a követelésnek, melly fiát immár inkább vágyott kormányon látni, mint kormányoztatva. Érzette azt is, hogy napjai számlálva vannak. Megjártván azért a török és bécsi udvarokat, a következő kötés-pontok iránt tett egyezést Ferdinánddal : János Zsigmond nőül veszi a császár leányát illő nászajánlékkal; ezért Ferdinánd nyeri Abauj megyét, s Bereg-Ugocsának, melly közösbirtok lesz, feleadóját. János ura lesz Erdélynek, Máramarosnak s alsó Magyarországnak, de a *királyi csimról* lemond, vevén mást akármit. Izabella Máramarosba teszi át lakását, Erdélyből egész udvarával kivonul. — Az egyezés nagy titokban ment; azt csak Nizowszky lengyel tanácsos tudta voltaképen, ki a megerősítés végett azonnal el is indult Bécs felé. — De a halál mindenek eléje vágott, még azon évben váratlanul meghalván Izabella sept. 15. d. 12 órakor, 40 évében, mielőtt a követ Bécsbe még csak fel is érhetett volna.

XXXII.

Izabella, mint uralkodó : dolgai vitelében ügyes, előre látó, férfias maga tartásu vala; adakozó, nem fősvény azok közt, kik rá magokat érdemesítették. Mint nő : tiszta éltet élt; jámbor volt és szemérmes; reményre, öröme, bánatra egyaránt s hamar váltakozással hajlandó. Udvarát szereté királyi fényvel ragyogtatni, s annak örömeiből nem zárta el magát, s ez az, a miben némellyek megbotráncozni szerettek. De meg kell mondanunk azt is, hogy e szép tulajdonait, utolsó éveiben a gyanu, színlés, boszuvágy sötét fellege ülte meg : ezt nincs miért, nem is lehet szépíteni. De visszatekintve a 20 év zivatarain, mellyeket, a 19. évében már özvegy nő, átélt, látván mint tasztják, üzük el ép azok, kik az előtt oly hév odaadásal karolták fel, mint kellett rettegni örökösen magáért, fiaért : az igazságos történész köteles azt is megvallani, hogy ő nem *volt*, de erőszak által *lett* azzá, gyűlöltté, félelmetessé. Ezért, hogy idegének pártolt; ezért fiának oly hévvel féltése, elzárása, minélfogva aztán az, sem testi sem lelki nevelésben nem részesülhete olyanban, minőt rendeltetése igényelt vala. Ez a legnagyobb menthetlenség, s a történelem, megítélésének sulypontját ebben fogja feltalálni. Hamvai a gyulafejérvári nagy templomban temették el, oct. 8. 1559.

A gáz-világítás Pesten.

(Vége)

Röviden megismerkedtünk a gázkészítés lényegével, s látva s ismervé e célra szolgáló roppant gépezeteket, a minden utcában levő csövezetést, továbbá tekintetbe véve azon roppant költséget, mibe mindez a gázépülettel együtt *) került, s hozzá véve még a hivatalnokok, a szolgaszemélyzet fizetését : önkénytelenül is azon gondolat s azon kérdés merül föl : *Vajjon, mivel előnyösebb a gázvilágítás az eddigi olajvilágításnál*, mellynél illy nagyszerű készületek mind elmaradtak? Vagy ennél csak a nagyobb világosság a város haszna? Mire a felelet ez **). Pest város a legutóbbi olajvilágítást úgy adta ki, hogy a bérlőnek minden egyes utca-lámpától tartozott fizetni havonként 6 ft. 30 pkr., így tehát évenként minden egyes lámpa világításáért 78 pft. Most minden egyes gázlámpánál a nyereség 22 pft. 16 kr., mert az egyes gázlámpa évenként csak 56 pft. 42 krba kerül, s így e nyereség a lámpák számához mérve 13,000 pft., mit évenként más jótékony célokra lehet fordítani. De tekintve, hogy jelenleg $\frac{1}{3}$ -dal több lámpa van, mint

*) E gázépület rajzát lásd a Vasárnapi Ujság mult évi 29-ik számában. — Szerk.

**) Az ide vonatkozó adatok hitelesek. T. Weinberger ur, Pest városi gazda szivességének köszönhetem, ki megkeresésem s illetőleg kérelmemre a legszíveseb magyar barátsággal közlé.

ez előtt az olajvilágításnál volt, s azt is fölveve, hogy ha egész Pest gázzal világíttatnék, kevesebbe jönne, mint most, midőn még csak három külváros világíttatik azzal (mert minél nagyobb terjedelemben üzetik valami, annál kevesebbe kerül és ellenkezőleg), e 13,000 pftot általános nyereségül még sem lehet egészen fölvenni, de más részt ismét e summából nem igen sok fog mindamelllett elesni, ha fölveszszük, hogy a város most egy, a pénztárra nem igen kedvező pénzbírságtól megszabadult, mit a régi olajvilágításnál minduntalan kellett fizetnie. Ugyanis ezelőtt a város ügyelt föl a gyújtogatásra s a kezelésre. Minden lámpa tartozott egész hajnalig égni, ha előbb elaludt, minden egy órai nem égésért 20 pkr. kellett fizetnie egy általa meghatározott valamely jótékony célra. Már pedig tudva van, hogy a lámpába öntendő olaj mennyiségét nem lehet olly pontosan meghatározni; csak a mult év october havára fizetett bírság 400 pft-ra rugott. Most a gázvilágítás minden terheivel együtt a gázvilágítási társulatot illeti.

A város az utczavilágítást illetőleg a gázvilágítási társulattal 25 évre kötött szerződést, melly idő alatt a főnebbi árt nem szabad a társulatnak fölemelni, ellenben mihelyt a gázkészítésre szolgáló közszen helyben 6 pkral lesz olcsóbb, a reá következő évben az árt minden 3 pftnál 10 pkral lejjebb tartozik szállítani.

Ez idő alatt a város a társulatnak minden esteli hat órától egész hajnal hasadtáig égő gázlámpáért fizet évenként 56 ft. 42 pkr., — az ollyanért pedig, melly esteli hét órától egész éjféli pont tizenkettőig ég (ekkor t. i. eloltatik), fizet évenként 30 ft. 36 pkr. Illy fél éjjel égő lámpa minden második.

Ha még e 25 év eltelte előtt új világítási mód találatnék föl, melly csalhatlan, s kiszámított tapasztalatoknál fogva e gázzali világításnál czélszerűbb- s olcsóbbnak bizonyulna be, ugy kötelezi magát a társulat még e 25 év eltelte előtt is ezen új- s jónak elismert világítási rendszert behozni, s legfeljebb három év alatt erre minden előkészületet megtenni, s a várossal új szerződést kötni.

Eltelvén a 25 év, jogában áll a városnak a szerződést, vagy megújítani a társulattal, vagy mással kötni, vagy épen a gázzali világítást megszüntetni. Az első esetben a társulattal újabb 25 évre köt szerződést, melly idő alatt kötelezi magát a társulat, az első 25 évnél $\frac{2}{3}$ olcsóbban az utcza-világítást elvállalni. A második mindkét esetben, ha t. i. a város vagy mással kötne szerződést, vagy a gázzali világítást megszüntetné, tartozik a város a gázvilágítási-társulat által tett beruházását becs ár szerint átvenni (mert most minden költség a gázvilágítási társulat által történik).

E második 25 év elteltével újabb 25 évre újítatik meg a szerződés a város és társulat közt s ezen utóbbi kötelezi magát az utcza kivilágítást $\frac{1}{3}$ -dal olcsóbban átvállalni, mint ezelőtt volt, s a negyedik 25 évben, azaz: száz év mulva a társulat az utcza-világítást ingyen minden kárpótlási követeles, vagy igény nélkül tartozik teljesíteni.

Jelenleg csak a bel-, lipót- s a józsefváros egy része világíttatik még gázzal, de a szerződés értelménél fogva egész Pest azzal lesz (legkevesebb 957 lámpával) még e nyáron ellátva, ugy hogy csak 100 olajlámpa marad fenn, mellyek a külvárosok szélein, s mellék utczái n fognak égni.

A. Jelenlegi körülmények között a gázvilágítás...

A második kérdés, mi fölmerül, az: Vajjon, a magánosok nyernek-e a gázvilágítással, vagy épen többé jön nekik az olajvilágításnál? A magánosok az elfogyasztott gázmennyiségért fizetnek a gázvilágítási társulatnak hónapról hónapra. A gázt pedig köbláb szerint számlálják. Egy köbláb gáz olly mennyiség, melly olly tért foglal el, minek hossza, magassága, szélessége egyformán egy láb. 1000 illy elhasznált köbláb gázért fizet a magános a társulatnak 5 $\frac{1}{2}$ forintot. Ugyde, hogy tudja meg a társulat, hogy valamely helyen mennyi gáz fogyasztatott el? kérdezheti valaki. Igen egyszerű készület által, ugy hogy a gázvilágítási társulatnak egyéb dolga nincs, mint e készületet hónapról hónapra megnézetni, mert az ezen idő alatt elfogyasztott gázmennyiség pontosan föl van e készületen jegyezve. Ennek nem létében mennyi sok nehézséggel, csalásokkal kellene küzdeni a társulatnak, s ime ez egyszerű kis készület mindezeknek elejét veszi. E készület, minthogy mint az óra az időt, az elfogyasztott gázmennyiséget mutatja, gáz-órának (Gasuhr) neveztetik. Ez 2—3 lábnyi magas s ugyanollyan széles kerek ládácska, mellynek előlapja felső részén három kis óralap van 1-től egész 9-ig menve, s legfelöl 0 számokkal. Az első óralapon mindenik sz. 10,000-et jelent, a középsőn 1000-et, s az utolsón 100-at.

Mindenik óralapon mutató van, s a mennyi köbláb gáz elfogyott, a mutató azon számon van. Igy, ha elfogyott 500 köbláb, akkor az utolsó mutató óra az 5-ön leend.

Midőn valamely házban először gyújtják meg a gázlámpákat, minden óramutató a 0-n lesz. Ha már most 100 köbláb gáz elfogyasztatott, az utolsó mutató 0-ról az 1-re megy, ha 200, a 2-re, s így tovább minden további egyes szám 100-at jelent. Elhagyván a 9-et, ha 1000 köbláb gáz fogyasztatott el, a mutató a 0-ra megy, mig a közép-óralapon a mutató 1-re; mielőtt erről a 2-re menne, az utolsónak ismét mind a kilenc számot át kell haladni. Ha a középső a 9-et elhaladva 10,000-et mutat, akkor a középső a 0-n lesz, az első mutató pedig az 1-en, s így tovább, az első óralapon minden szám tizezret, a középsőn ezret, az utolsón pedig százat jelent. E szerint kell fizetni. Igy például: ha a gázórát vizsgálják, s a mutatók így állnak: az első s második 0-on, az utolsó a 4-en, akkor 400 köbláb gáz fogyasztatott el, s fölírják, hogy ezért 1000 köblábot 5 $\frac{1}{2}$ pengőjével számítva, jár 2 pft. 12 kr. Egy hónap mulva a vizsgálátnál a mutatók p. o. így állnak: az első 0-on, a középső az 1-en, a harmadik a 9-en. Ez azt jelenti, hogy az elfogyasztott gázmennyiség 1900; ebből levonva a mult hónapi fogyasztást, azaz 400-at lesz 1500, ezért jár 8 pft. 15 kr., s így tovább. Megjegyzendő, hogy a két szélső óralapon a számok jobbról balra mennek, a középsőn megfordítva. Azoknál, kik több gázt fogyasztanak el, még egy negyedik óra is van, s itt minden szám százezret jelent.

Azt gondolnók, hogy e gázóra szerkezetének nagyon bonyolultnak kell lenni, pedig nem úgy van; a szerkezet legegyszerűbb. E készületben van egy, négy egyenlő részre osztott dob, melly tengelye körül foroghat. E dob félig vízben van, s tehát két osztatu. A gáz e készületbe csövön jön be a víz alatt; a víz színére fölemelkedvén forgást eszközöl, ugy hogy mindig új meg új gáz jön be, amaz kimegy másik csövön. A tér egyenlő, a tengely minden fordulata fogas lappal összeköttetik, ez meg az óralappal s az órán megmutatja e készületen keresztülment gáz mennyiségét.

Már most térjünk vissza a kérdés megfejtésére. Külföldön, hol a gázvilágítás már rég gyakoroltatik, 1000 köbláb gáz sokkal olcsóbbba kerül, mint nálunk; felével, sőt felével is olcsóbbba; itt tehát legkevésbé sem lehet ennek minden világ fölötti olcsóságát kétségbe vonni. Lássuk nálunk. Legelsőben meg kell győződni, hogy egy gázláng nagyobb világot ad. E végből, ha égő gyertyát s gázlángot egymás mellé helyezünk, látni fogjuk a különbséget, hogy ez amannál sokkal, igen sokkal világosb. De azt nem tudjuk még, mennyivel? azaz: mennyi égő gyertya szükséges, hogy olly világot terjeszzen, mint a gázláng? Ezt megtudandók, igen egyszerűn járunk el, t. i. a gyertyát, s a gázlángot ugy helyezzük, hogy egyenlően világítsuk meg a falat, s ha most eléje sötét testet teszünk, akkor két egyenetlen árnyék mutatkozik. Most a gázlángot addig távolítjuk el, mig mindkét árnyék egyenlő lesz, s ez akkor fog egyenlő lenni, ha a gázlángot még egyszer olly távolságra viszszük, mint volt ezelőtt, a falhoz. Így tehát a gázláng 4-szer világosb, mint a gyertya, azaz négy gyertya szükséges egy gázláng világossága előállítására.

A gázlámpák ugy vannak szerkesztve, hogy minden egy órai égésnél megtudható az elfogyasztott gázmennyiség. Igy háromféle lámpa van: *argand*-, *halszárny* s *denevérszárny*-féle.

Az *argand*-lámpa a legfényesebb, de legdrágább is, s mint-hogy minden lámpa közt legnagyobb világot ad, legtöbb gázt is fogyaszt el óránként. A *halszárny*forma nem igen nagy tér megvilágítására legczélszerűbb. *Halszárny*forma lángja miatt hívják így, melly ugy állittatik elő, hogy két (45 hajlás alatt görbült) lyuk van a lámpán, mellyen a gáz kinyomulván, egymásba ütődik, s ez által vékony lappá szélesül. A *denevérszárny*alakú legczélszerűbb utczavilágításra, nagyobb boltokba, s ugy készül, hogy a gombforma égő végére finom lyukat fúrnak, s innét ezt fölülről lefelé félig elráspolják, ugy hogy vékony hasadék támadjon. Ha e vékony hasadékon a gáz kijön, *denevérszárny*-alakká idomul.

Már most ezen mind három lámpa meghatározott mennyiségű gázt bocsáthat ki, s mindeniknek alosztálya van, mellyek minőségök szerint 3—5 köblábat fogyaszthatnak el óránként. Miért irtam le mind ezt illy körülményesen? Azért, hogy ezekután tovább következtethessünk. 1000 köbláb gáz 5 $\frac{1}{2}$ pengőforint; ha tehát egy óra alatt 4 köbláb gáz fogy el, ezen 1000 köbláb gáz elégésére szükséges 250 óra, azaz: hogy 5 $\frac{1}{2}$ pengőforint ára gáz elfogyjon, kellene éjjel-nappal, egy napra 24 órát számítva, 10 napig s 10 óráig

égni. De vegyünk naponként 4 órát, akkor ezen $5\frac{1}{2}$ pengőforint ára gáz $62\frac{1}{2}$ napig, azaz 2 hónapig s másfél napig fog eltartani, s ha egy boltba két lángot veszünk, egy hónap s néhány óra alatt fog elégni; míg két lámpához szükséges olajra, hogy naponként négy órát égjen, minden második nap kellett egy font olaj, fontja 24 pkr., azaz : hónaponként kellett olajra 6 pengőforint. A gáz tehát olcsóbbra jön az olajvilágításnál $\frac{1}{8}$ -dal. De ez csak nálunk van így; külföldön, hol a kőszén olcsósága miatt a gáz is olcsóbb, az olajnál felével is kevesebbe kerül. A város és gázvilágítási társulat között kötött szerződés értelménél fogva, ha a kőszén 6 pkrrel olcsóbb talál lenni, a rá következő évben a társulat a gáz árát 10 pkrrel lejjebb szállítja 1000 köblábjától. A 25 év kitelte után $2\frac{2}{3}$ -dal lesz itt is olcsóbb, s a harmadik 25-ik évben $\frac{1}{3}$ -dal.

E gáz nálunk még most csak olly helyeken olcsóbb az olajnál $\frac{1}{8}$ -al, hol nagy tért kell bevilágítani, ellenben ott, hol ezelőtt egy gyertya, vagy egy kis mécs is megjárta, ott nem nyereséges, sőt 2—3-szor is annyiba kerül, mert téres helyeken egy gázláng olly világot ad, mint 3—4 gyertya, illy helyeken tehát 3 gyertya helyett 1 gázláng elégséges.

Mutassuk meg élő példával, még pedig mi körülünk vett példával, hogy olly helyeken, hol nagy világra van szükség, mennyire előnyös s nyereséges e gázali világítás az olaj világítás fölött. Nyitra vármegyében fekszik egy kis mezőváros, neve *Nagy-Surány*. Itt B. és társai Bécsből s Prágából gr. Károlyi Lajos jószágán répaczukorgyárt állítottak; ez történt két év előtt, s *jelenleg gázzal van világítva az egész gyár mult évi szeptember óta*. Hogyha nem fizetné ki magát, miért tették volna az épületek, gépezetek fölállításával a nagy költséget, annyival inkább, mert a kőszén is Barsból kell hozatni, s fizetnek fuvar kocsijától 4 pftot. Jele, hogy jobban kijönnek a gázvilágítással, mint az olajjal.

De ha fölveszszük, hogy e gázali világításnál nem kell annyit babrálni, mint az olajjal, hogy nem vesz el, nem lehet lopni, nem lehet csalni vele, s hogy nagyobb világot ad, ugy $\frac{1}{8}$ -nál sokkal olcsóbbra kerül. Hát majd később!

Továbbá szoros vigyázat mellett kevésbé veszélyes, mint akármi más világ, mert sem szikrákat nem hány, sem vigyázatlanságból, égő anyagokkal nem jöhet egy könnyen érintkezésbe, mert helyéből el vinni nem lehet. Az egész vigyázat abból áll, hogy mikor eloltjuk, a zárt jól be csukjuk, nehogy gáz jöjjön a szobába. mert ennek az a tulajdonsága, hogy három annyi levegővel keverve s világhoz közel hozatva nagy pattanással meggyul. Mult hónapban történt Hamburgban, hogy harang-félreverés riasztá föl hajnalban a lakosokat nyugalmukból; egy ház égett, a mi ugy származott, hogy a gázlámpa nem volt bezárva, s egész éjjel a nyitott záron gáz tolult a szobába. Hajnalban a gyertyát gyújtani akaró háziak világától a szobában levő levegővel kevert gáz meggyuladván, a házat is meggyújtá.

Ezen két kérdésből a harmadik foly. Van-e haszna a társulatnak, tekintve a roppant költséget, a mibe a gépezet került? Külföldön körülményesen kiszámíták, hogy bizonyos mennyiségű köbláb gáz mennyibe kerül, azaz : mit kell mindent ráfordítani. Így kiszámíták, hogy Angliában 1000 köbláb gáz előállítása kerül nem egészen 1 pftba, s azt 2 pftért s többért is adják, így tehát a nyereség épen fele a jövedelemnek. Pesten most naponkint 700 mázsa kőszén fogyasztnak el, mellyből körülbelöl 200—250,000 köbláb gáz lesz. A kőszén mázsáját tegyük 1 pft-ra, tesz 700 pftot, a 200,000 köbláb 5. p. frtjával tesz 1000 p. forintot, 250,000 köbláb pedig 1250 pftot, tehát évenkint a tiszta jövedelem 200,000 pfton felül megy, ide nem számítva a kapott *koakszot*; a mi 700 mázsa kőszén után hátramarad, körülbelöl 30 font (mázsája 36 kr. — 1 pft.)

E tiszta nyereségből kell fizetni a hivatalnokokat s a szolgáló személyzetet és a gépezetek kijavítását eszközölni.

Ezen megközelítő számadás mutatja, milly háladatos munka e gázkészítés, s ha az ezerek s ezerekbe került gépezet, csővezeték elmaradhatna, milly olcsón lehetne jó, s nagy világosságot előállítani; ha pedig e gázt folyadékká sűrít, s így egyik helyről a másikra vinni lehetne, valóban megbecsülhetlen volna. Ez a világhírű vegyész *Liebig* véleménye, mellyet soraim befejezéséül ide iktatok: „Bizonyonyal századunk egyik legnagyobb fölfedezése gyanánt tekinthetnők, ha valakinek sikerülne a kőszéngázt olly fehér, szilárd, száraz, szag nélküli testté sűrít, melly gyertyatartóba téve egy helyről a másikra vihető, vagy folyó s szagtalan olajjává, melly lámpában égethető volna.“ (Chemische Briefe von Justus Liebig. 1850.) *)

Boros Antal.

Népviseletek.

IV. A számóczás leány.

Ki ne ismerné Eger gyönyörű vidékén a híres Tárkányt, mellynek fehérnépe Heves megyében szépségéről olly híres? És ki ne ismerné, ha Egerben járt valaha a *számóczás lányokat*? Ezek Tárkány szép erdeiben s dombjain termő izes számóczát — földi epret — hordnak Egerbe eladás végett csinos hársfa-kosarakban, mellyeket hátukon hordanak, fejér gyolccsal befödve. Fejükön többnyire piros kis kendőt viselnek, hogy szép fehér arcukat a nap meg ne barnítsa; különben hosszabb ruhát hordanak, mint az egeri leányok, de a piros magas sarku csizma el nem maradhat, valamint a szép széles pántlika is ott van szép barna hajukban.

Jászberényi templom.

Az előttünk levő rajz a jászberényi templomot ábrázolja, melly a várostól észak-nyugotra fekszik, s a város nagy templomától faszorok közt lehet oda menni a Zagyva mentiben. Hiteles kutfők után Mátyás király által építették a csehek. Körülbelöl 100 évig szent Ferencz-rendi barátok végeztek abban ájtatosságokat, míg az a törökök bejöttekor istállóvá, a klastrom maga pedig főbb rangu törökök laktanyájává lön, két sekrestyéjét pedig fordó helyül használták, melly akkori átváltoztatásnak nyomai, jóllehet igen részletesen, ma is láthatók.

Jelenleg a templom jobb oldalát faszorok ékesítik, mellyek a lakosoknak séta helyül szolgálnak, mialatt annak baloldalán igen szép s jól rendezett kert diszlik, a mi észak-nyugotra is számos nyulik. A

mellette. Ennek alját a Zagyva sebes vize mossa, mellyben egy örvény van, mi alatt, mondák szerint, *Attila* sirja lenne.

A templom sötét barnás külseje, nem különben az a körötti támaszfalak annak régiségét eléggé bizonyítják; a főfalak vastagsága majd 6 lábat teszen, a tornyot sem kivéve. A templom belseje tizennégy oltárt foglal, mellyeknél szebbnél szebb faszobrok diszlenek; e szobrok műteljes elkészítése mindenesetre az olaszoknak tulajdonítható.

A kolostor bemenete jobb oldalán a templomba és a két sekrestyébe juthatni, melly utóbbiak egyike a templom ujonnan felépítése alkalmával kápolnává lön változtatva. Nagy falépcsőkön az első emeletre érve annak setét folyosóján számos olajfestvény utó ma-

*) Épen most olvastuk a lapokban a következő fontos hírt : „Dr. Schur János Ferdinánd a brassói evang. gymnasium volt tanára egy új világító anyagot fedezett föl, mellyet leucophon-nak vagy bécsi fényvilágnak nevezett el. Ezen leucophon világító ereje állítólagosan sokkal tisztább és kényelmesebb mint, minden más e fajta anyagoké. A légszeszneél sokkal világosabb, szagtalanabb, lángja füst és korom nélküli, soha szét nem robban, és különösen egészségi szempontból nagy előnnyel bír ama fölött. E világító anyag a mellett, hogy nagyobb világot terjeszt, olcsóbb az olaj- és faggyunál, sőt a stearinnál is. Leucophonlámpákban lehet égetni, de csekély módosítással légszesz- s egyéb lámpákba is alkalmazható. Utczai és vendéglőtermi világításra különösen czélszerű.“ Szerk.

Népviseletek : IV. A számóczás leány.

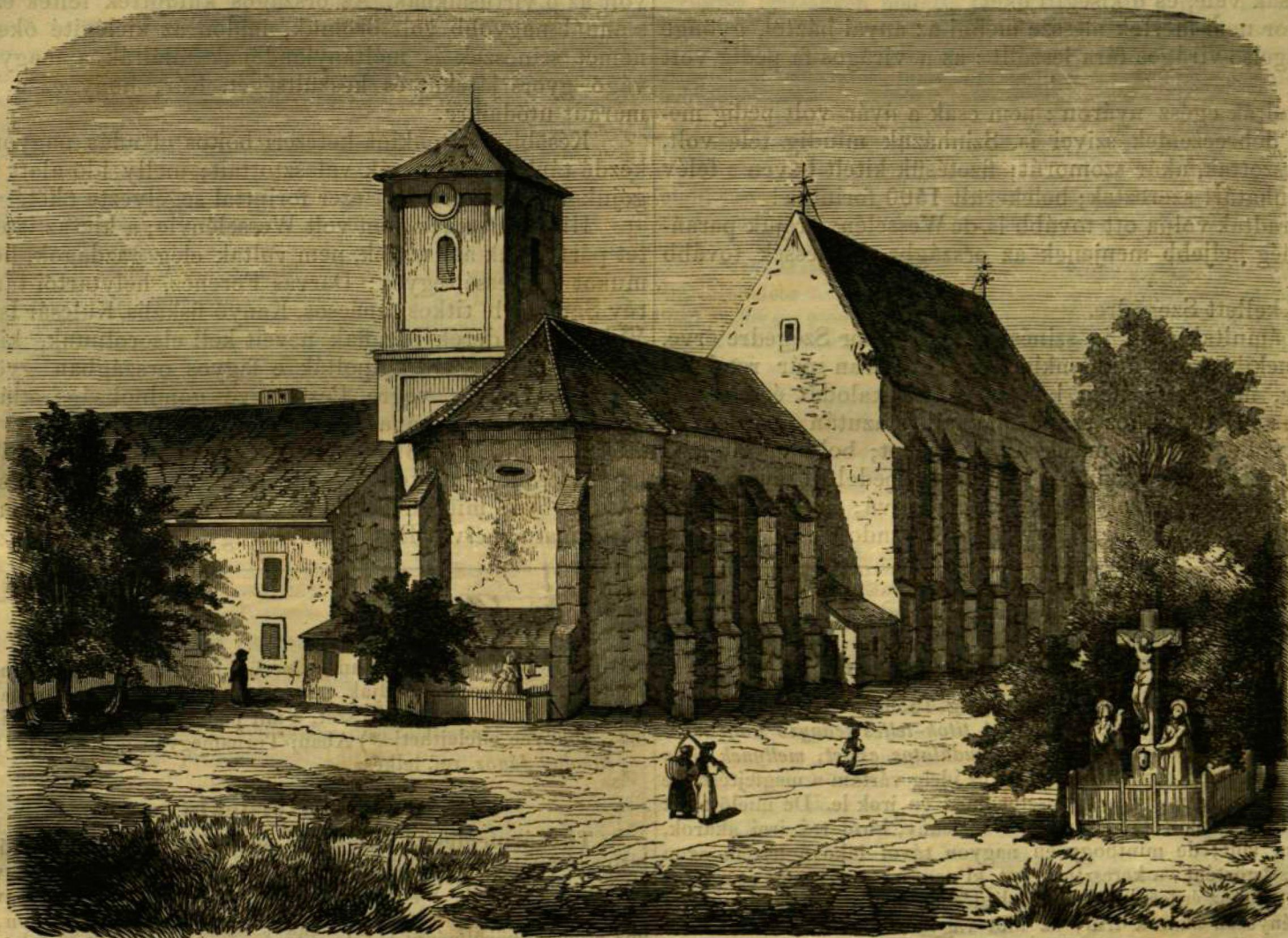
radványai mártyrokat ábrázolva találhatók. A kolostor udvarra szolgáló ablakait is a régiség mindenféle színekkel ellátta, hol némely helyütt a Lehel kürtje is sárga táblákon látható más jegyek között. Midőn a törökök azon helyet birták, a keresztyéneknek ima helyei más részében a városnak szinte tökéletesen elpusztítottak, ezt csak azért hagyták meg, hogy lakhelyekben és istállóknak ne szűkölködjének. A keresztyénség soká gyötörtete végre folyamodott az egri basához Musztaphához, ki is nagy kegyelmi ténynek látva vissza adni, vissza is adták, de egészen földig rombolva; a lakosság újra folyamodott s így kapták aztán szabadalmaikat a templom újra építhetésére; a szabadalom, melly az akkor ott székelő agának küldetett, még mai napig is a városházánál az archivumban más számos török és tatár irásokkal gondos kezektől őriztetik. A levél részletei közt megemlítve, hogy a basa azon kezdi szabadalmi irását: Ti kutya hitetlen keresztyének (kiknek Allah soha se adjon tul világi boldogságot) stb. s itt először is lehordja őket s végre is nagyuri felhatalmazásánál fogva megengedi nekik, hogy Boldogasszonynak szentelt templomukat, mellyet a nagyuri ka-

egy ideig türték a választottak a dicső nyomorúságot, azután szétoszlottak s látott kiki puhább kenyér után. Magyarországon még akkor az uri rend németül, a középrend diákuul beszélt, a köznép pedig a medvetánczoltatást és kötélmásztást tartotta komédiának. Nem volt sem publikum, sem Maecenás, sem ujságíró, a ki őket összetrombitálja.

A kis Erdély megelőzött minket, ott már az uj század első éveiben színházat építettek s a magyar színészet első ébredésének ünnepét olly előadással ülték meg, mellyben minden szerepet Erdély legelső családjaiból született irjak és hölgyek játszottak. Ezzel mutatták be, hogy a komédia-játszás nem gyalázat.

Erdély főurai még többet is tettek; alkottak egy szintársulatot, melly állandóul fővárosukban játszó; azokat, a kik e pályára vállalkoztak, megbecsülték; asztalaikhoz ültették, velük társalognak, mulatságaikba meghívták s olly tiszteletben részesíték, mint kitünőbb vendégeiket; hogy a közönség is tanulja őket becsülni.

Volt Erdélynek egy nagy fia: a kinek nevét minden gyermek ismeri már; báró Wesselényi Miklós.

Jászberényi templom.

tonák megszállva tartottak s megrongáltak, most izlésök szerint megint felépíthetik aljától fogva tetőig, s imájokat szokott szokás szerint végezhetik; itt aztán következik a tanács főbb tagjainak aláírása, a basa neve és pecsétje, s a Mufti (főpap) kezeirása is, melly magát az Allah legszegényebb sorsu szolgájának írja. Későbbi időkben a 17. században megint megtornyosult a felhő felette a vallásháboru alkalmával, mert a kiméletlen bánást ki nem kerülve, leégetett, s szerzetbeli papjai elkergettettek. A villongás megszünte után a szent Ferencz-rendi atyák megint behelyeztettek, mellyet mai napig is birnak, annyi viszontagság után ohajtott békében és meg nem zavarva semmiféle vész által.

Magyar színészet a legrégibb időkben.

JÓKAI MÓRTÓL.

(A legöregebb színészek egyikének jegyzetei után.)

A legelső kísérlet magyar színészet alapítására 1790-ben siralmasan ütött ki. Erneyi igazgatása alatt egy csoport irástudó ember Pesten szini előadásokat kezdett mutogatni, de nem volt kinek:

Mind tudjuk, hogy Wesselényi milyen hatalmas büszke ur volt, és mégis nem restelt a szegény színészhad gyámolítója lenni, annak apró bajait elintézni, velük türelmesen haladni a töretlen pályán s őket gyöngéd figyelmével buzdítani. Azt is tudjuk, hogy Wesselényi szerette a paripákat, e kedvencz szenvedélyére kincseket pazarolt el; hanem azért a hazai művészetről nem feledkezett meg nemes ménei kedveért, mint ezt mások tették; hanem éveken keresztül pártolta, és fizette az első színésztársaságot, hogy szükségét ne lásson, a ki a hazai muzsáknak áldozik.

B... J..., kinek irataiból ezeket merítém, akkoriban Kolozsvárott tanult, s ügyvédi pályára készült; a színészi állás olly becsben kezd ekkor állani, hogy a fiatal jogtanuló elhagyta érte eddigi pályáját s színész lett.

Első fellépése sikertelen volt; megbukott vele. De a vágy sokkal nagyobb volt lelkében, hogysem az első bukás által elhagyta volna magát riasztatni. Elhatározta magában, hogy tanulmányozni fog. De hogyan, és kitől? Bécs messze van, másutt nincs mit tanulni. Az ifju színész tehát elment Bécsbe. Megtette az utat gyalog Bécsig; odafenn hivatalos uraknál másolgotott nappal, ugy szerez

getett pénzt az esteli előadások látogatására, egy pár zsemlye volt mindennapi eledel; de egy nap sem maradt el a színházból.

Nyolcz hónap mulva tért vissza Kolozsvárra, akkor mint tanult gondolkodó színészt alkalmazták első fizetés mellett.

1805-ben már harmincz tagra növekedett az erdélyi színtársulat, ekkor megvillant az eszme erdélyi nagyjaink agyában, hogy e művészi köpüből tán rajt lehetne eresztetni a testvér Magyarországra, melly ott is megkedveltesse a színészetet.

Murányi Zsigmond, Kemény János, Kántor Gerzson, Németi Sándor, Magyar György, Simonfi György, Andrád Elek, Szakács Teréz, Németi Julia, Nagy János és B... J... vállalkoztak e részre, melly akkoriban nem volt csekélyebb vállalat a polusi expedíciónál; olyan hideg volt még Magyarországon azon időben a művészetre nézve.

E kisdud társulat a Pesten széteszlottak vezérért Ernyeit hívta meg igazgatónak s így indult meg harmincz darabból álló könyvtárral s rongyos ruhaszerrel 1806. május 6-án Zsibórol. Wesselényi ellátta őket utiköltséggel s megbízatá, hogy ha valahol nyomorba jutnak, tudassák vele, és ő kisegíti őket.

Még ekkor nem mertek messze menni az anyai háztól, gyöngé raj volt; a legelső virágos fára leszállt: az a virágos fa pedig volt Debreczen.

Ott maradtak egész nyáron: nem csak a nyár volt pedig meleg, hanem a debreczeniek szivei is. Színházuk mindig tele volt, akár vigat játszottak, akár szomorút; fizetésük kitelt bőven s félév alatt fényes ruhatárt szereztek; belekerült 1500 forintba!

El is maradtak volna ott tovább is, de Wesselényi rájuk parancsolt, hogy még beljebb menjenek az országba, hirdessék tovább az ígét.

Menniök kellett Szegedre.

Hogy elbámultak a mi jó színészeink, a mikor Szegedre érve, azt mondák nekik, hogy mindenkinek előre el van már rendelve ingyenszállása, még pedig nem kell ám alatta kalodát érteni, hanem valóságos^o uri házakhoz szállásoltattak, s azután meg napról napra egyik vendégségből a másikba vitték őket; boldog volt, a ki az utcán elfoghatott egy színészt s vihette ebédelni magához; s praenumeráltak rá, ha el volt ígérkezve máshová; ha hólnap nem, hólnapután. Ugy hogy: leirni is vakmerő gondolat! a színészek

egyik hónapról a másikra benn felejtették a fizetéseiket a pénztárban; míg végre az igazgató azzal fenyegette őket, hogy a ki rendetlenkedik és hónap végével tisztességesen ki nem veszi a fizetését, annak a pénzéről ő nem számol. Volt pedig az első szerelmes fizetése akkor 30 bankó forint, a primadonnáé huszonnyolcz; s nem tudták mire elkölteni!

Szegedről aprilban megint visszament a társaság Debreczenbe. Ekkor kezdett szóba jönni, hogy országgyűlés lesz Pesten, s hogy ott be kellene mutatni magát a magyar színészetnek.

Erneyei, ki már egyszer kóstolta ezt a keserű poharat, csak nagy biztatásra vállalkozott rá, hogy a pesti német színház igazgatóival Sándli és Czibulkával alkuba ereszkedjék; a derék urak átengedtek a magyar előadások számára hetenkint két napot, szerdát és pénteket, miket bőjtös napoknak hívnak mind a naptárban, mind a színházi heti rendben, mert akkor legkevesebb közönség jár; és ez előadások jövedelméből negyedrészt tartottak meg maguknak.

Május 8-án lépett fel e társulat a dunaparti színházban „A Virtus próbaköve” című darabban. Ez a mű csakugyan próbaköve volt az ő virtusaiknak. Az országos küldöttek féltek ez előadástól s annál nagyobb volt örömük, midőn az kielégíté őket. Maguk a német színészek is méltánylandónak találták a magyarok összevágó gyors játékát és készültségét. Kár, hogy ez a Virtus nem maradt utódaikra.

Később e hetenkint kétszeri bőjtös előadás nagyon szegényül kezdé táplálni a muzsák választottait; melly idő alatt régi pártfogójuk Wesselényi ismét ezer forinttal segélyezte őket.

Hiába, Pestnek nem volt Wesselényie; a kik az isteni színészet pártolásuk alá vették, nem voltak elég gazdagok, hogy buzgalmat sikeressé tegyék; Darvas Ferencz, helytartói tanácsos, Mérey Sándor, b. titkos tanácsos, Kanyó fiskális, Kulcsár István, végre Vida László derék hazafiak neveit kell elsorolnunk, kik mind maguk megerőtetésével ápolták e fagyos országban gyökeret nem verhető virágot; végre Pestmegye gondnoksága alá jutott az. Azontúli viszontagságai ismeretesebbek.

B... J... 1815-ben elhagyta a színészi pályát 1820-ban megházasodva, miskolezi tanár lett, ott megöszült, és meghalt a mult évben; miután tizennégy gyermekét elébb eltemette. Csak kettő maradt élve. Ezek közül az egyik Laborfalvi Róza.

T Á R H Á Z.

Nyomok egy fontos fölfedezéshez.

Tisztelt szerkesztő ur! A Vasárnapi Ujság 1856-ik évi 1-ő számában olvasható egy czikk, melly így kezdődik: „A titok-teljes leányzó Magyarországból! Német hírlapokban olvasunk egy csudálatos esetet, mellynek titka még megfejtésre vár.” Én erre vonatkozólag ez ideig vártam a megfejtést, de semmit nem olvastam; a miért is egy esetet most én írok le. De mielőtt ezt tenném, előre kell valamit bocsátanom. — A leány, kiről t. i. irni akarok, unoka testvérem volt; de minthogy én nagyon távol lakóvá lettem azon helytől hol az eset történt, a keresztneveket ki nem irhatom, mert sem látogatás, sem levél által az érdekeltekkel közlekedésben nem vagyok, és így érthetően, körülményesen akarok írni; az időt vagy évet szinte határozottan nem tudom, mert mikor az eset megtörtént, igen ifju voltam s a dolog nem igen érdekelt, és az előttem feledékenységre megy, ha a fent idézett lap számát nem olvasom. Ezeket előre bocsátva most hozzá fogok.

Van Szatmármegyében egy Kántor-Jánosi nevű terjedelmes népes falu, mellytől csak egy ut választ el egy Iklód nevű falucska. Iklódon lakott egy Puskás nevű ember, ki is K.-Jánosiból vette nőül a Kosztolányi leányt. — K.-Jánosiban van népiskola, Iklódon nincs, vagy akkor mikor az eset történt, nem volt. Puskás-Kosztolányi szülőknek volt egy iskolába járó leányuk, hogy hány éves lehetett nem tudom; e leányka, legtöbbet a Jánosiban lakó nagyanjánál tartózkodott s onnan járt el iskolába is, de megtörtént, hogy Iklódra is haza ment, s ha a nagyanja házában nem volt, tudták, hogy a szülőinél van és viszont. Egykor, t. i. 1837-ik év körül, szinte Iklódról küldetik iskolába, és harmad napig, sem anyja, sem nagyanja, sem a tanító, nem látván a gyermeket, templomba menésök alkalmával tudakozzák egymástól: hol van a leányka? és senki nem tudván felőle valót mondani, képzelhető mily nagy lett a rémület! Szorgos keresés, faluról falura járás, kérdezősködés után is, meg nem tudva semmit a szülők, a sors csapása elviselése alá adák magukat. — Egy fél csizmát, elvitázhatlanul, a gyermekének ismertek, melly a jánosi utcában levő üres veremben találtatott, minthogy ott és mindenütt, kuthan és minden illy helyen keresték.

Ez esetre nézve felvilágosítást leginkább adhatna, a szülőket — ha még élnek, — kitudakozva a k.-jánosi nagytisztelétű lelkész s esperes ur. — Nem mondom, hogy a mult évi felidézetti számban leirt leány az legyen, kiről én irtam, de az időkör közel jár egymáshoz, és ellopások történnek igen sok-

szor. Hogy a Németországban fölmerült titokteljes leányzó magyarul, bár született magyarnak mondják, már nem tudott jól, oka, mert talán soha sem hallott gyermekkorá óta illy szót, a mit pedig nem hall beszélni, kivált gyermek, könnyen elfelejtheti. *) Abauj-Tornamegyében, Zsarnón 1857, febr. 25. — Mikolaj János, ref. lelkész.

Gazdákat érdeklő rovat.

Tűzkármentesítő intézetek és tűzellenes építési mód. Nehogy a biztosító társulatok ellenében incognitólágyan, de mégis ügyvivői szerepet látassunk játszani, vagy másrésztől merő egyoldalúsággal vádoltassunk, szükségesnek látjuk e társulatok jótékonyosságát elismerve, azon, kellő figyelmet érdemlő körülményt is fölemlíteni, miszerint illy biztosítási uton, milliók mennek ki hazánkból, mellyeket megkímélni, s gyümölcsöző iparra fordítani annál fogva is nagyon jól esnék, mivelhogy le nem éghetni sokkal biztosítób, kedvezőbb dolog, mint porrá égve, kármentesített, ép úgy, mint jobb betegre soha nem lenni, mint betegségből kigyógyulni. Azon kérdésre pedig, mi módon történhetnék meg ez? a tűzellenes építési mód legérthetőbb felület. E részben ugyan, már többektől többféle a kísérletek, de általános elfogadásra, részint költségesség, részint bizonytalanság, részint a szükséges anyagoknak nem mindenütt kaphatása, részint más okok miatt nem igen juthattak. Alljon itt egy e részbeni újabb találmány, mint minden hasonlóknál föltűnő előnnyel bíró, használati rövid ismertetéssel. Lássuk: a közönséges sárgeren-

*) Ajánljuk e sorokat különösen a német lapok figyelmébe. Azok kedvéért, kik e dolgot már elfelejték, elmondjuk röviden az előzményeket. Ama leányt 1853-ban Németországban Offenbach mellett találták. Nyelvét nem értette senki, csak annyit tudhattak meg, hogy beszédében magyar szó is van. Végre a városi tanács az ő költségére egy tisztos családhoz adta oktatás végett. A leány semminemű írást vagy olvasást nem ismert, mint egy 22—24 évesnek látszott, szőke hajjal, közép termettel, általán kellemes külsővel. (Vegyik a középszámot. Ha 1853-ban 23 éves volt, akkor 1837-ben 7 évesnek kellett lenni, s ekkor csakugyan iskolába járhatott Jánosiban, mint a fentebbi levél írója gyanítja.) Mindent a mit a leány titokteljes multjából megtudhattak Offenbachban, ottani tanítója egy külön füzetkésben írta le. Többi között az is van említve, hogy a leány nyakán egy keszkenőt találtak, mellyre „B. Karolina” volt varrva. E körülmény természetesen nem sokat nyomhat a latban, mert ki tudja, miként került a kendő a leány nyakába? De nem fessegetjük tovább a dolgot. Elég legyen ezuttal figyelembresztésül a fentebbi levelet közölni. A kinek érdekében áll a tárgy bővebb ismerése, olvassa el a V. U. 1856 évi 1-ő számában közzétett adatokat is; ha pedig a sejtelmek csakugyan alaposak, közöljék annak idejében velünk is az eredményeket.

dákra, szintén közönséges horogfák rakatnak olyképen, mint cserép alá szokás, de a szerfa igen alacsony; a horogfákra szegeztenek a léczek, csak egy kis újni távolságra egymástól, aztán könnyű agyagból, kátránnyal összekeverve, oly sűrű tapasz készíttetik mint a tészta, s ebbe moh is kevertetik, mellyel a szerha kívül belől betapasztatik, azután felforralt kátrányba szurok tétetik, s ebből hig máz készülén, ezen mázzal, meszelő segítségével a szerha kívülről ismét jól bemázoltatik, hogy sehol repedés ne maradjon. Az illy szerhafödél, azonkívül hogy sokkal könnyebb mint a cserépfödél, a legégetőbb tüzipróbat is mindig teljes sikerrel kiállotta, az illyenen sütöttek, főztek, nélkül hogy a tűz áthatott volna rajta. Nem tevének fölesleges dolgot, midőn szives olvasóinkat ezzel megismertetni ohajtottuk, ha szavaink, bár csak egy két, vagyonbiztonságot szerető honfiainknál is viszhangra találunk. — Szinyérváralja, dec. 25-én 1856. K. F.

Egyházi és iskolai hírek.

x* Ö cs. kir. *Apostoli Felsége*, *Maiba János*, nagyröczei evang. néptanítót sok évi buzgó hivataloskodása által szerzett érdemei tekintetéből, ezüst érdempénzzel méltóztatott legkegyelmesebben feldiszíteni.

x* *Kürth-ről Nagy Imre* községi jegyző ur, örömtől áradozó levélben tudósít azon ünnepélyről, melly ott f. hó 8-án ment végbe. E napon érkezett meg a kürti kath. egyház új főt. lelkiatya *Majer István* ur, ugyanaz, ki a pesti elemi tanodák buzgó igazgatója volt több évig, ki a közkedvességű Istvánbácsi napárt szerkeszti, s kinek arczképét és életrajzát e lap mult évi egyik számából ismerik olvasóink. Az érkezőt 16 ünnepiesen öltözött lovaslegény kísérte a határszélétől be a plébánia házig, hol mintegy 200 iskolásgyermek s az összes lakosság népgyülekezete várta és egy 11 éves ifjucska üdvözölte. Az ünnepélyes fogadtatást tetemesen emelé ft. *Majthényi Adolf* udvardkerületi alesperes, t. Orosz László cs. k. fősz. bíró és több uri vendég jelenléte. A plébánián a jegyző, a helység előjáróit, ifjait és leányait bemutatván új lelkiatyjoknak, őt az egész lakosság nevében üdvözölte. Ezután Istenházába mentek mindnyájan, hol a szentünnepély „Jövel Szentlélekkel kezdődvén, a főpásztori küldött alesperes ur alkalmi velős beszéd után átadá a templom kulcsait és evangélium-könyvet az új pástornak, és felolvasá a főpásztori oklevelet. Erre az új lelkipásztor lelkes beköszöntő egyházi beszédet tartott, mellynek alapigéi következők valának: „Dicsőség magasságban az Istennek, és békeesség a földön a jóakaratu embereknek.“ A szívek mélyébe ható lelkes beszéd után a főpásztori küldött bemutató az Egekürának a vér nélküli áldozatot. Az egyházi szertartás bevégezése után főt. *Majer István* ur 10 pftot adott a helybeli szegények, ugyanannyit a szegény iskolások közötti kiosztásra. A helységben szállásoló cs. kir. lovaskatonaságot pedig, valamint az előtte lovagolt legénységét is, egy-egy akó borral vidítá fel. — Részünkről ez örömteljes tudósításhoz azt csatoljuk: hogy tartsa meg a jó Isten a jeles új lelkipásztor, derék hűvei számára, minél hosszabb ideig.

Irodalom és művészet.

x* A mult évi „*Színházi naptár*“ folytatása 1858-ra. Gr. Bethlen Miklós, Dobsa Lajos és Tóth Kálmán, a mult évi „*Színházi naptár*“ szerkesztők szintén szétküldözik már a lapokhoz mellékelve programjokat. Ebben kijelentik, hogy a mult évi naptár jövedelméből 140 darab aranyat adtak hazafiúi czélokra. Az idén is szándékoznak jótékonyan áldozni, s a jótékony cél elődöntését az előfizető közönségre bizzák. A naptár iránya a régi marad, a tartalom az előbbi évihez hasonló, többnyire színügyet illető. Adni fognak 12 képet, mellyek, miután a tavali, Pesten metszett képek nem eléggé sikerültek, külföldön fognak metszteni; 8 kép, mint önálló metszvény rámaiba is lesz alkalmazható. A szerkesztők ezuttal magukra vállalták a kiadói felelősséget is. A rendkívüli kedvezmények között megemlítetik, hogy az előfizetők közül egy, kinek neve ki fog huzatni, Vörösmartynak olajba festett arczképét fogja nyerni, mit, ha úgy kívánatik, a szerkesztőség 300 darab huszaron vált meg. Előfizetési ár 1 pft. Az előfizetéseket május 1-ig *Tóth Kálmán* irodájába Pesten (ujvilági-utca 1. sz.) küldendők.

x* A hazafias áldozatokban kifáradhatlan gr. *Károlyi István* ő méltósága ismét nemes példával serkenti hazánk nagybirtoku előkelőit az irodalom pártolására, azon nagylelkű tette által: hogy *Vas Gerebent* egy Uj-Pesten fekvő 300 □ öles telekkel ajándékozta meg irodalmi munkásságának méltánylása tekintetéből. *Vas Gereben* harmadik azon magyar írók sorában, kik illy elismerésben részesültek; legelső volt Vörösmarty Mihály, a második Tompa Mihály, kinek egy év előtt hagyományozott egy lelkes honleány 100 hold földet.

x* Erdélyi napisajtója örömdetesen fejlődik. Ennek egyik jeleül veszünk, hogy a „*Kolozsvári közlöny*“ című politikai lap, melly eddig hetenként csak kétszer jelent meg, jövő april 1-től kezdve esinosabb kiállításban hetenként háromszor fog megjelenni, sőt a szerkesztőség igéri, hogy mihelyt a közönség még nagyobb részvéte lehetővé teszi, a lapot hetenként négyszer fogja kiadni. Ugyanezen lap szellemi részét illetőleg is kedvező változás történt. Az eddigi felelős szerkesztő *Berde Áron* mellett ugyanis a magyarországi nagyobb lapokból dicséretesen ismert publicista *Dózsa Dániel* lép fel mint főmunkatárs addig is, míg számára a felelős-szerkesztőségi engedély felsőbb helyen kieszközölve lesz. Mindezek arra mutatnak, hogy erdélyi testvéreink buzgón karolják fel saját külön érdekeiket is és azok képviselőjét, a „*Kolozsvári közlönyt*.“ Előfizetési díja e lapnak egész évre 12 ft., félévre 6 ft., évnegyedre 3 ft., egy hónapra 1 ft. Magyarország is nagybőv figyelemmel kísérhetné az erdélyi mozgalmakat s legalább a casinók, olvasóegyletek s kávéházakban mindenütt ott kellene lenni egy-egy erdélyi hírlapnak.

— *Ujvidékről* azon hirt halljuk, hogy ottani ügyvéd Petrovics ur özvegye *Milankovics Mária* a mult héten meghalálozván, végrendeletileg egy nagy értékű hagyományt rendelt a nemzeti muzeumnak.

Mi újság?

x* Az *Akademia történettudományi* osztályülésében f. h. 9-én felolvasott *Podhracszy* értekezése: a vármegyék eredetéről és *Pados* tudósítása a csurgói Kunhalmokban történt ásatásokról s ott lelt tárgyakról; *Balogh Pál* rendes tag pedig azt a gyakorlati indítványt tette: hogy a gyűlések tárgyait jó eleve közzé kell tenni, a mi elvben helyeseltetett, de az elfogadás a közgyűlésre lön halasztva.

x* *Megint hirdetik a világ végét*. Vannak külföldi lapok tudósításai szerint ismét emberek, a kik hajlandók hinni, hogy a f. évi június 13-án megjelenendő üstökös olyan lökést ad a mi földünknek, mellynek következtében mi okvetetlen fenekestől felfordulunk. Az a haszna lett ennek a bohókás hírterjesztésnek: hogy egy nagyhírű tudós elővette az ő számoló tábláját és ónját, s roppant milliókkal, billiókkal, s még ezeknél is nagyobb számokkal úgy kinullázta azt a veszedelmes üstökösöt, hogy a kétszer kettővel tökéletesen egyforma igazságkép mutatta föl; miszerint az a fény, mellyből az a veszedelmes csillagüstök áll, annyi, mint semmi, és mindenesetre nagyobbban megérezhetné egy kilótt ágyugolyó azt az akadályt, mellyet egy utjában levő pókhálósál okozhatna, mint a mi földünk ennek a jövevény üstökösnek az ő üstökös érintését.

x* *Emberséges vendéglős*. Nem rég Pesten a „magyar király“ vendéglő átellenében szülési fájdalmak leptek meg egy komáromi asszonyt az utcán oly rögtön, hogy egy magzatot azonnal meg is szült. A nevezett vendéglő tulajdonosa rögtön bevitette a gyámoltalant, a ki orvosi segély mellett még két gyermeket hozott világra, s azóta mindig gondos ápolásban részesíti őt a derék vendéglős.

x* *Uj-Jász-kunság!* Mult hó 13-án Kunhegyesen a cs. kir. al-kunkapitány elnöklete alatt tartott gyűlésben egyhangulag elhatározott, hogy: *Páka* és *Mérges* puszták gyarmatosítani fognak, s a telkekért befolyó pénzen vagy Kunhegyeshez közelebb fekvő jószág fog vásároltatni, vagy alapjául szolgálанд az egy *községi takarékpénztárnak*. Így van helyesen; csak olvasunk, tanulunk és cselekedünk, s kisegít az Isten minden olyan bajból, mellyektől szabadulni kezünkben az eszközök, ha okosan tudjuk azokat felhasználni.

x* *Sátor-Alja-Ujhelyen* járdákat fognak a főutezákön rakni, s a város kivilágítása is el van határozva. — Éljenek a derék indítványozók, és a kik életbe fogják léptetni a korszerű határozatot.

x* *Balaton-Füreden* a jövő fürdőszakra annyi figyelmet fordítottak, hogy legalább egy harmaddal több vendéget lesz képes befogadni, hazánk ezen világhírű fürdője.

x* *Arad vidékén* nagy mértékben elterjedt a vörös himlő, s mindamellett, hogy nem nagyon veszélyes jellemű, mégis sok gyermek lön áldozata, a mit szakértők annak tulajdonitnak, hogy a lábbadozó gyermekekre nem fordítanak elég gondot.

x* *A lévai urodalomhoz* tartozó helységek tagosítását s legelő-elkülönzéseket nagy figyelemmel kíséri a vidék; azért nagyon fel lehet tenni az illetőkről, hogy a jóra való példa tekintetéből is félreteszik a halasztgatást, s oly meggyökös ösvényre lépnek, mellyen Isten és emberek előtt tisztességgel megállhatnak.

x* *Szomorú öngyilkolási* hírek szaporodnak ismét. Erdélyben egy családapá borzasztóan végezte ki magát; Egerben egy szabó vízbe fult életuntagságból, ugyane város vidékén pedig szinte véget akart pisztoly által vetni életének egy kántor, de a lövés nem ölte meg rögtön, csak szétszakasztá arcát, s remélhetni felgyógyulását.

x* *A napszám-árány az összes birodalomban hivatalos adatok szerint* így állott mult 1856. évben: Vojvodinában 58, Tengervidéken 54, Dalmáciában 50, Tyrolban 48, Krajnában 46 $\frac{1}{4}$, Horvát- és Tótországban 45, Erdélyben 44, Határörvidéken 43, Magyarországon 41, Alsó-Ausztriában 40 $\frac{1}{2}$, Krakóban 38, Felső-Ausztriában és Bukovinában 35, Karantánban 33, Stiriában 32 $\frac{1}{2}$, Gácsországban 28, Csehországban 27 $\frac{1}{2}$, Morvában 27, Sziléziában 24 pkr. fizettek középszám szerint egy-egy napi-munkáért, melly adatok szerint Magyarország középen áll a napszámdíjazásban.

x* *Rotschild Lionel* fia nőül vette báró Rotschild Alfonz leányát. A lakadalmat az öröm-apa falusi jószágán tartották folyó hó 4-én, oly pazar fényüzéssel, hogy csak az a terem, mellyet ez alkalomra építettek, többé került 100,000 pftnál. — Azt mondják, hogy Patikárusék meghívást kaptak a lakzira, de nem fogadták el, mert két év előtt egy utazó Rotschild egy pengőt adott nekik néhány csárdásért a komlóban.

x* *Amerikában a nőorvosok* száma évről évre szaporodik. Kilencz év előtt tette le az első nő az orvostudori szigorlatot, s most már több doktor kisasszonyt vagy asszonyoságot emlegetnek mint hirneves szerencsével gyógyító, gyakorló orvosokat. Szép számmal vannak a tudor hölgyek között a kik kizárólag Prisznitz tanát követik, azaz: hidegvizvel gyógyítanak.

— *Adakozás*. Kis-Csalomjáról *Pajor István* ur 5 pftot a nemzeti színházi nyngdíjintézet s 5 pftot az erdélyi nemzeti muzeum számára küldött be e lapok szerkesztőségéhez.

Halál-hírek.

x* *Adamócsi Ambró Antal*, volt m. kir. helytartósági tanácsos, a bars megyei közelet egyik régiebb tényező embere, huzamos ideig alispánja és három országgyűlésen követe Bars megyének f. h. 2-án meghalt Baracsán, azon

megyében hol ő sok jót tett, sok tiszteletben részesült, s az utóbbi évtizedben különös szorgalmat és gondot fordított az ipargazdaságra, mellynek több év óta fennálló s szemellátható tanubizonyossága a baracskaik gőzmalom. Áldás és béke hamvaira.

— **Blaskovics Sándor** h. ügyvéd, ki a pesti ügyvédi s irodalmi körökben általánosan tisztelt névvel bírt, mart. 4-én életének 59. évében meghalozott. A jelleműs és derék férfi halálát hátrahagyott családja s számos barátai és tisztelői gyászolják. Béke hamvaira!

Adomák.

— Egy alföldi magyar, rendkívül gazdag földmivelőről beszélnek a következő tanulságos adomát:

Egy úri ember néhány ezer forintot kért tőle kölcsön, biztosíték volt, és a földmivelő kész volt kölcsönözni. Midőn a pénzt az asztalra kiolvasa történetesen egy ezüst huszast a földre gurult, s a földmivelő utána hajolt s az úri ember hirtelen mondá „soh se fárassza magát kigyelmed, nem érdemli a fáradságot,“ mit amaz megértvén az ezüst huszast a földről fölvevé, az asztalon levő pénzhalmazt pedig összesepre, mondván: „hallja az ur, a ki az ezüst huszast nem tudja megbecsülni, az nem érdemli meg, hogy nagyobb összeg pénzt kölcsön kapjon.“ Ezzel a pénzt helyére raká, az úri embert pedig ott hagyá a faképnél.

— Egy vidéki kitünő vagyonosságú úri ember egy színész illy című darabjának „Parlagi rózsák“ adatásán jelen lévén, bár a darab tökéletesen megbukott, inkább tréfából, mint komolyan tapsolván, a színész ezt teljes komolyságnak vevé, kapott az alkalmon, s másnap legelső teendője vala, kora reggel darabját az úri embernek felajánlani, annak kinyomatásaért alázattal esedezvén. Mintán emez a színész szándokát megérté, jól van — ugymond — majd ha haza megyek, azonnal meghagyom nyomtató kocsisomnak, hogy mi helyt a lovak az ágyásról, hol most nyomtatnak, lekerülendnek, azonnal az ur „parlagi rózsáit nyomtassák ki.“

Kliegl József „Hangjegyző-gépének“ átadása a nemzeti muzeumba.

A V. U. f. évi 5-ik számában közöltük nagy tehetségű hazai gépészünk arczképét s életrajzát. E cikk megismerteté a közönséget szorgalmas hazánkfia életviszonyaival s számos nagyobb terveivel, mellyeknek valósításában épen csak életviszonyai gátolják. Többi között megemlítők legújabb kész találmányát is, melly műértők véleménye szerint az iránta fölébredt figyelmet teljes mértékben igazolja, a *hangjegyző-gépet*. Mondtuk, hogy e gép 1000 p. fton meg volna szereshető s méltó díszetül szolgálna nemzeti muzeumunknak; ami valósuláshoz közel álló kedvencz eszméje Tomori A. urnak; s hogy ez áron a művésznek mind a részvétlenség miatt csökkenő munkakedvét, mind általában napjait egy időre biztosítani lehetne. Ezek valának elfogulatlan nézeteink, mellyeket minden további zaj és lármá nélkül kitértünk olvasóink előtt.

Lapunk következő száma egy hazafiui indulattal irt szép levelet hozott **Nádasy István** pesti polgártól, mellyben azon reményét fejezé ki, hogy bizonyára akadni fog ez országban még 99 ember, a ki mint ő, nem fog sajnálni 10 p. forintot áldozni a nevezett célra. Jól esik most elmondanunk, hogy reményében nem csalatkozott.

Más részt azon hir merült fel a lapokban, hogy a hazai ügyek pártolásiában fáradhatlan **Tomori Anasztáz** régen, még a „Vasárnapi ujság“ felszólalása előtt elhatározta, mikép szükség esetében egymaga szerzi meg a gépet a Muzeum számára. De számosan jelentkeztek a lelkesebbek közül, kik követelték, hogy ott, hol egy hazai találmány megbecsüléséről s a N. Muzeumnak teendő ajándékról van szó, ők is hozzá járulhassanak adományaikkal.

Igy történt, hogy most néhány hét elforgása után a bevezetett tény közzölhetjük olvasóinkkal. A művész átvette a neki szánt tiszteletdíjat s a találmány illő helyét elfoglalá a N. Muzeum termeiben. A magyar közönség nem akará megengedni, hogy a feltaláló, ki művével már utban volt a külföldre, idegen karokra támaszkodjék; megvette a gépet s megmentette becsületét. Egy része Tomori urhoz küldé adományait, mások, **Nádasy István** ur példája után indulva, lapunk szerkesztőségét választák közlönyül. Kliegl ur felszólítására közöljük a becses névsort és forró háláját.

I. Tomori Anasztáz urhoz beküldött adományok: Tomori Anasztáz 100, Szűcs Lajosné 10, Egressy Samu 10, Fáy Béla 5, Tóth Kálmán 5, Juhász György 5, Deák Fer. 10, Szentkirályi Mór és neje 10, Ágoston Józsefné 10, Farkas Elek 1, Szeles József 1, Majthényi 5, Heckenast G. 10, Gorove Mária 8, gr. Pejacevich Márk 10, Almásy Dénes 10 pft. gr. Keglevich Béla 2 arany, Aebly Adolf 10, b. Eötvös József 10, Latinovics Lajosné 10, gr. Degenfeld Imre 20, h. Odescalchi Gyuláné 10, Festetics Ágoston 10, Úrményi József 10, gr. Szapáry Antal 10, gr. Nádasdy-Forray Julia 20, Alapi Salamon Elek 20, id. özv. Pázmány Dénesné 10, Juhász György gyűjtő 7, Bernáth Döme 10, Mihálovics Sándor 5, Gyürky-Vay Erzsébet 10, Karácsonyi Guido 20, Csasz Márton prof. 10. gr. Ráday Geodeon id. 10, Somsich Pál 10, Bohus Jánosné 15, Rohonczy Lipotné 5, Karácsonyi László 10, gr. Andrásy Manó 10, Csekolics-Liptay Leona 20, Patay József 10, b. Podmaniczky János 10, gr. Batthyány Lajosné 15, b. Prónay Gábor 10, b. Podmaniczky Frigyes 10, Szalbek György 10, dr. Balassa János prof. 10, Lónyay Gábor 10, Wodianer Albert 20, Lónyay Menyhért 10, Kubinyi Ágoston 10, Várady Károly 5, Ullmann Izidor 5. ifj. Lonovics József 5, gr. Károlyi György 10 pft. — Összesen Tomori ur által: 642 ft. p. p. és 2 db. cs. kir. arany.

II. A „Vasárnapi ujság“ szerkesztőségéhez küldött adományok: Nádasy István 10 ft., Vetsey Sándor 10 ft., Purgly János 10 ft., Purgly Sámuel 10 ft., Ebner Ede 5 ft., Karczag B. 1 darab cs. k. arany, Simonyi A. M. 1 db. cs. k. arany, Zsivora György 10 ft., Szentiványi Miklós 10 ft., Szentiványi Károly 1 db. cs. k. arany, Róth Sándor 1 db. cs. k. arany, Ullmann Bernát 2 db. cs. k. arany, Lednitzky Mihály 2 db. cs. k. arany, Szontagh Mátyás Csobokáról 10 ft., Fejes János Kecskemétről 5 ft., Kovács Ferencz tanár Komáromból 2 ft., Soproni evang. főgymnasiumi és theologiai ifjuság 31 ft. 40 kr., Nagykőrösi

ref. tanítóképezdei ifjuság (Fazekas Lajos tr. által) 5 ft., (Többen 'Szegezárdról 30' ft. — Csongrádból: (Eszes Ágoston, Pigler Márton, Hajdu Imre, Kenderesi József, N. N. Blaskovits Rókus, Forgó Pál szabólegények, Székely Pál cipészlegény; Hajdu Mihály, Pap István, Miskolci Mihály, de Herrera Márton, Lénhárt Gyula, Auspitz Mór, Polyák Gergely szabómesterek külön-külön 36 kr. — Kirschbaum Mihály kelmeárus 1 pft.), Polyák Gergely által együtt 10 pft.; — Nagy-Kálló: Hubaffy Sándor 10 ft., Kállay Manó 10 ft., Kállay Ákos 10 ft., Korányi Frigyes 10 ft., Némethy József 10 ft., Kállay Leopold 10 ft., Árvamegyéből: (Abaffy Teréz 10 ft., Abaffy Arisztid 20 ft., Kubinyi Mihály 5 ft., Kubinyi Zsófia 2 ft., Zmeskál Stephanie 1 ft., Zmeskál Ilona 1 ft., Cancrinyi Mihály 2 ft., Szively 5 ft., dr. Weszelovszky Károly 2 ft., Beznák Ignác, 5 ft., Nozdovics Gyula 3 ft., Szontagh Dániel 2 ft., Novák Sámuel 2 ft., Szmrecsányi Dániel 3 ft., Zental István 2 ft., Lehoczky Károly 2 ft., Thuránszky Vendel 2 ft., Misik András plebános 1 ft., Zmeskál Ferdinand 2 ft., Haas 5 ft., Mesko Vindus 2 ft., Czillinger Pepi 1 ft., Nizsnai plebános 1 ft., Radacsoszky Román 1 ft., Várzely Paliczky Justina 2 ft., Várzely János 2 ft., Monyák Ferencz 2 ft., Jaitteles 2 ft., Kristofcsak Mihály 2 ft., Medveczky Georgina 1 ft., Vasskó Mátyás 2 ft., Várzely Mátyás 1 ft., N. N. 2 ft., A. V. M. Funkl 1 ft., Demian Elek 2 ft., Gemzék Andor 1 ft., Mutnászky Pál 2 ft., Cancrinyi Pál 2 ft., Dluhovics Mátyás 1 ft., Lehoczky Antal 5 ft., Lavotha József 2 ft., Abaffy Adus 2 ft., Benczur János 1 ft., dr. Hamerschmid József 1 ft., N. Butesch 1 ft., Lamos Antal 1 ft., Török Ambrus 1 ft., Stummer György 30 kr., Bruck Vendel 30 kr., Medveczky Endre 1 ft., Divéky Antónia 1 ft., Thuránszky István 1 ft., Michra János 1 ft., Ch. Nizsnik 1 ft., Tholt Leonard 2 ft., Kohuth József 1 ft., Patak N. 1 ft., Csaplovics Elek 1 ft., Rángha István 1 ft., Michna Mihály 1 ft., Mesko Gabriele 5 ft., Krejcsi Wilhelmine 1 ft., Storch Vendel 2 ft., Lokcsánszky Flóri 2 ft., Dobák Paulina 1 ft., Hiros Szliászky Imre 3 ft., Kubinyi Kálmán 3 ft., Csillaghy József 3 ft., Bajer Adus 10 ft., Mathy Adus 5 ft., Sperlagh Ede 5 ft., Mesko Vincez 2 ft., Kapossy János 3 ft., Liptai urak 5 ft., N. N. 10 ft., Schwarz 2 ft., Debisch Flóris 10 pft.) — Abaffy Arisztid által együtt 206 pft.; — A. A. Tövisről (Erdély) 2 ft.; Pestről: Németh Sámuel 10 ft., Perczel Pál 10 ft., Balassa Istv. 5 ft., Széher Mih. 10 ft., Graeffl Józ. 5 ft. Komáromból Többen Vasvári Nagy Sándor által 29 ft. — Összesen a „Vasárnapi Ujság“ szerkesztősége által 495 pft. 40 kr. és 8 darab cs. kir. arany.

A két összeg együtt véve:

I. Tomori Anasztáz ur gyűjteménye 642 pft. — kr. 2 db. cs. k. arany.
II. A „Vasárnapi Ujság“ „ 495 „ 40 „ 8 „ „ „ „

Átadatott Kliegl József urnak összesen 1137 pft. 40 kr. 10 db. cs. k. arany.

A valóban sok munkába s fáradságba került találmány mult csütörtökön d. u. 3 órakor számos közönség jelenlétében adatott át a nemz. muzeumnak, melly alkalommal maga a feltaláló magyarázta annak meglepő hatását. Utána néhány jelenvolt művész tett a zongorán kísérleteket, mint Fánecy Etelke k. a., Székely, Ábrányi urak stb. Az eredmény teljesen kielégítő volt. A géppel egy jó zongorajárt s hozzá véve magánaka gépnek költséges készületét, mindenki belátta, hogy a muzeum igen szép s a mellett épen nem drága műnek jutott birtokába. Azon gondolattal távozott mindenki, hogy lelkes hazánkfiai, kik a találmány pártolásához hozzájárultak, szép kötelességet teljesítének. — A gépről még bővebben szólандunk. **Közli Pákh Albert.**

Szerkesztői mondanivalók.

1069. **Nagy-Kálló**. G. F. urnak. A keresett előfizetési díj kezünkhez nem érkezett. R. . . Lajos ur neve könyveinkben nem található (kiadóhív.),

1070. **Pátyra**. Egy része adható.

1071. **K. hegyali**. A levélben semmi érdekes, a versben még kevesebb.

1072. **Verteser**. Majd utána járunk. Lehet abból valami.

1073. **En Istene, minik is teremtettél?** Erre mi sem adhatunk választ. Hanem jó lesz, más kérdéssel foglalkozni. Például kérdezze ezt „Küldjek-e még több illy verset?“ Erre könyvebben tudnánk felelni.

1074. **Szovátra**. Bizony most sem érthetünk abból semmit, kivevén a végét, a midőn azt mondja: „nem ártana egy kis intés a Pártoskodás tekintetéből!“ — s ezt ime ki is adjuk.

1075. **Dunavecseré**. T. M. A térképeknek hasznát nem vehetjük lapjainkban. A többire nézve sziveskedjék ön egyenesen a N. Muzeum igazgatóságánál kérdést tenni. Csúpan foglalkozásaink halmaza kényszerít e kérésre. A térképek kiadóhivatalunkban várják ön rendelkezését.

1076. **Kabara**. Adjuk, mihelyt rákerül a sor.

1077. **Családi boldogság**. Nem örömet látjuk azt illy alakban.

1078. **Zsarnóra**. Az az aláírás nem volt semmiféle élcz, hanem valódi tisztességes neve kiadóhivatalunk egyik igen érdemes tagjának. A közleményt használjuk.

1079. **Ósi vár alatt**. Szép gondolatok, de a kivétel még gyenge.

1080. **Hathalomra**. Egy jan. 2-án kelt levélnek semmi nyoma. Hasonlóul nem kapta a kiadóhivatal a kérdéses 3 pft. előfizetési díjt.

1081. **Oroszlán gyógyszerárba**. A rajzot adni fogjuk, kérjük annak idejében a magyarázatot.

1082. **N. Varsányba**. Mi teljesen osztozunk ön nézeteiben, de a dologhoz legfőbb akkor szólhatunk hozzá, ha elébb megtörtént az, a miről ön újabb levele emlékezik, ha t. i. megtartották azt a gyűlést s onnan kértek „újabb és világosabb magyarázatot.“ Ott van annak igazi helye. Meltányolja ön a mi helyzetünket is.

1083. **Nitzkifalvára**. A cikknek mind kiadásra várnak és lesik, mikor kerül rájuk a sor.

1084. **Remellay Gusztávnak**. Kakas Márton olvasta s látta önnek hozzá irt legújabb kéziratát, s örömtől neki pirul az ő tarja, midőn be kell vallania, hogy ont minap a világ előtt rendes rosz írásról rágalmazta, s hogy ön kivételképen tud irni szépen és olvashatólag is, ha-akar. Adatik tudtára mindenknek, különösen ön szedőinek.

1085. **Vitéz Hary János**. Kaptuk és nagy érdeklél olvastuk; a folytatásra kíváncsiak vagyunk. Csak minél elébb és bőven. A sertéskereskedés igen figyelemre méltó, de a hízalás még fontosabb.

1086. **Az apród. Jegygyűrű**. Reményre jogosító dolgozatok, még kissé pongyola külsővel. Az illy regetárgyakat jó lesz minél bővebben felhasználni.

1087. **A vidág magyar**. Szebben el van már ez mondva száz meg százszor. Az illy kifejezés p. o. „fajunk komoly kedélye“ nem versbe, hanem vezércikkbe való.

1088. **Karakó-Szöröcsök**. Már mikép lehet egy adomából olly nagy dolgot csinálni! Egy török követnek sok szabad, a mit neki rosz néven vennünk sem lehet. Azért csak lassan azzal a haraggal. — A második közleményt adni fogjuk.

1089. **M. Szigetre**. Érdeklél olvastuk a „másolatot“ s adandó alkalommal hasznát fogjuk venni.

1090. **János bácsi**. Nem mondhatja „fiam ácsi!“ Ne is mondja. Máskor talán jobban fogja mondani.

Melléklet:Előfizetési felhívás az 1858. évi „Szinházi Naptár“-ra.

Felelős szerkesztő: **Pákh Albert.**